

Tonca iz lonca

Nenavadna zgodba iz starih časov.

3.

Črnin je šel za sledjo, koder sta prišla Košana in Bernardek. Vsako toliko se je ustavil in pogledal, kje je gospodinja. Ako je ni videl, je počakal, da se je prikazala na cesti, ali pa ji je tekkel naproti, se ji dobrikal, in ko ga je pohvalila, da je priden, je spet tekkel pred njo. Tako sta hodila in hodila in prišla do razpotja, ko se je sonce že nagnilo in so rastle sence, da se je videla Gozdulja pred seboj na cesti neznansko velika. Pot na levo je hitela med gorami v stransko dolino, kjer je v temnem gozdu nad vasjo domovala čarovnica s svojim psom, cesta na desno pa je vodila v Srednjo vas.

»Domov greva, Črnin, domov!« je zaklicala psu, ko je videla, da teče po cesti proti Srednji vasi.

Pes je obstal, kakor bi pomišljal, ali naj posluša in se vrne. Pa se ni. Znova se je pognal po cesti, s katere je zavil na stezo in se začel oglašati, kakor bi bil zajcu za petami.

Tedaj se je Gozdulji posvetilo.

»Prav imaš, Črnin, prav! Nič ne greva nocoj domov, v Srednjo vas je treba stopiti. Ti pojdeš za sledjo, jaz pa za teboj in tako prideva v tisto hišo, iz katere je oče peljal sina v šole. Lepše priložnosti bi si ne mogla izbrati, da izvem, kar bi rada. Mati je sama doma. Prosila jo bom za prenočišče in potem se bova menili. Beseda dá besedo in kar na lepem jo speljem, da mi bo vse zaupala. Dober nos imaš, Črnin, a moj tudi dobro voha, hihih!... Če je tisto s košem res Tonca napravil, potem se ni iz moje kočje prav gotovo nikamor drugam zatekel ko k tem ljudem. Dobim ga, dobim, o, in preljube kapljice v obeh stekleničicah tudi, če jih ni kradljivi krotež že nemarno porabil po svoji neumni bobovi pameti!«

Tako se je premislila Gozdulja in krenila za psom na cesto proti Srednji vasi in spotoma predla svoj načrt.

Črnin je bil prišel po stezi na ono mesto, kjer se je Tonca spotaknil in padel ter se odrgnil. Nemara je ovohal kako kapljico krvi ali kaj, da je odskočil in bil čez trenutek spet na cesti.

»Hov, hov, hov, ne domov, ne domov!« je zalajal.

»Ne, ne, saj grem s teboj!« mu je odgovorila Gozdulja, ki je štorkljala s palico po cesti in se bližala stezi, katere ne bi niti opazila in bi šla mimo, ako je ne bi nanjo opozoril Črnin.

Pes poslej ni več tekkel. Tik pred starko je šel in jo tiho poslušal, ko mu je dopovedovala, da ne bo smel z njo v hišo, kamor je namenjena, ker bo v Srednji vasi navadna beračica, ki ne sme imeti psa, ako hoče, da jo sprejmejo pod streho. In še mu je zabičevala, naj se nič ne kaže ljudem. Ko zagledata prve hiše, naj ostane lepo v grmovju in naj prebije noč, kakor ve in zna. Zjutraj naj pa zalaja, da bo vedela, kje je.

»Si razumel?« je obstala, ko je zagledala prvo hišo, ki je bila Košanova.

Kdaj je ni še razumel? Seveda jo je, a to pot je delal le po svoji pasji pameti. Po sledi je šel prav do Košanove hiše, tam trenutek postal, potem se pa pohuljeno zavlekel v grmovje.

»Aha, zdaj pa ne morem več zgrešiti,« je bila Gozdulja zadovoljna in se vzdihovaje bližala hiši.

Košanka je prav takrat prišla z molznjakom iz hleva.

»Oh, oh, oh, da sem se le privlekla spet do ljudi. Koraka naprej ne bi več mogla. Dober večer, mati! Saj se me usmilite in me vzamete čez noč pod streho? V mestu sem bilâ, v mestu, da bi kaj naprosila, a vam povem, da so ljudje tam doli trdi. Več ko imajo, manj dajo, oh, oh, oh. Kmetje so boljši. Čeprav jim grajski toliko vzamejo, vendar ne odganjajo reveža izpred praga. Usmilijo se ga in mu od svoje revščine dajo, kolikor utrpijo... Ne, v mesto pa ne pojdem več, rajši naj me lakota pobere. Oh, oh,

oh, gorje staremu človeku, ki nima svojih in mora od hiše do hiše!...«

Gozdulja je dosegla, kar je hotela. Košanki se je smilila. Povabila jo je v hišo, kjer je sedla za ognjišče, potaknila sama ogenj in se narejeno tresla od mraza ter si grela roke.

»Res je že mraz pritiskal, zlasti pod večer se pozna, da gremo v zimo,« je rekla Košanka, ki je iz molznjaka precejala mleko v skledo. »Le pogrejte se, dokler ne zavrem mleka, ki ga bova jedli s kašo. Opoldne sem je preveč skuhala, pa je ostala, ker sem sama doma.«

»Sama doma? Kaj pa mož in otroci?« se je začudila Gozdulja.

»Mož, otrok in naš mali, o, saj ste jih spotoma gotovo srečali! V mesto so šli. Sina je peljal v šole,« je povedala Košanka, ki ni slutila, kako navaja ženski vodo na mlin.

»Če sta bila tista dva, seveda sem jih srečala. Še kos pogače mi je dal oče, ki ga je spremljal sin. Moram reči, pogača je bilâ prav dobra. Take že zdavnaj nisem jedla. Nič ne de, da sem morala čakati nanjo, mi je pa potem toliko bolj teknila. Veste, ko mi je mož hotel dati pogače, je videl, da mu je na lepem zginil koš s hrbta. Ne v nebo ne v zemljo ga ni biló...« je Gozdulja hitela praviti.

Košanka se je zasmejala.

»Nič ne lažem, prav res je biló tako,« je zatrjevala Gozdulja, ki je nalašč razumela Košankin smeh, kakor da ne veruje njenemu pripovedovanju.

»Saj, saj! Naš mali Tonca večkrat tako napravi, da se mu mora človek smejati. Gotovo se je med potjo napravil nevidnega, pa še koš! O, to je čuden otrok, kadar le hoče, se lahko spremeni v nič!...«

»Tonca?« je hlastnila Gozdulja po Košankini besedi kakor pes na mastno kost.

Košanka se je ob Gozduljinem vprašanju kar zdrznila. Iz njenega glasu je čutila, da nekaj ni prav. Žal ji je biló, da je malega sploh omenila, a kaj, ko je bilo njegovo ime izgovorjeno, si ni mogla več pomagati.

»Ali ga niste videli?« je vprašala. »Kako pa ste prišli do pogače?«

»Nič ga nisem videla. Tudi vedela nisem nič o njem. Kar na lepem smo zagledali koš v grivi, o Toncu pa ni biló ne duha ne sluha. Vaš mož

in sin pa mi nista tudi nič povedala. O, to pa mora biti res čuden otrok! Koliko je star, ali bo tudi hodil v šole?» je hotela vedeti beračica.

Medtem je zavrelo mleko in ko sta večerjali, je Košanka povedala, da ne ve, če Tonca ostane v mestu, o njegovi starosti pa je previdno molčala in zaobrnila pogovor na druge stvari. Kako je biló z letino tam na oni strani, kaj je bolje obrodilo, kako se ljudem godi, ko so pod cerkveno gosposko in ne pod graščaki. Gozdulja je odgovarjala, a ni kazala nič več prejšnje živahnosti. Zehala je in se delala zaspano. Od trenutka do trenutka je kar kinknila z glavo in kaj rekla, kar ni imelo ne glave ne repa in se ni prav nič ujemalo s pogovorom.

»Toži se vam,« je rekla Košanka. »Mislila sem, da bi še skupaj zmolili rožni venec, a ker ste tako zdelani, opravite pa sami večerno molitev, ko ležete v čumnati!«

Gozdulja ni marala v čumnato. Da bo za ognjiščem zanjo dobro, samo da je pod streho, je rekla. In da se odpravi, čim se zazori, ker ima še dolgo pot do doma.

Košanka ji ni prigovarjala, samo potaknila je še ogenj, da bi starke ponoči ne zeblo, potem pa ji je voščila lahko noč in odšla v izbo, odkoder je Gozdulja slišala, kako moli. Rožni venec je molila in ko ga je končala, je še dostavljala dolgo vrsto prošenj. Za moža je še molila in za Bernardka, da bi ga sveti Duh razsvetljeval in da bi mu sveta Katarina izprosila um in pravo pamet, da bi se dobro učil, in še Tonca ni pozabila priporočiti njegovemu patronu, ki ima trinajst milosti.

Gozdulja ni bila nič več zaspana. Napeto je poslušala Košanko in ko je slišala, kako priporoča Tonco, so se ji razvlekle ustnice v strupen posmeh in ob žaru ognja so se ji oči kar bliskale. Dovolj je izvedela, nič ji ne bo težko lepega dne s Črninom ugrabiti Tonca, ki se bo gotovo s Košanom vrnil iz mesta. Vseh trinajst milosti njegovega patrona mu ne bo pomagalo, da bi ji še drugič ušel, ko bo v njenih rokah. Če ne bi šlo drugače, bo stopila k Tonu in Poloni in jima povedala, da se Tonca le ni spremenil v polha, da še živi, v Srednjo vas da se je zatekel h Košanovim, kjer ga najdeta. Ako bi ga jima ne hoteli dati, naj stopita na grad, da bo graščak, čeprav je hud, že toliko pravičen in bo razsodil, da morajo otroka vrniti. Ako pa le ostane v mestu? K menihom bi si sama ne upala, s Črninom bi pa ne mogla. Menihi imajo črne šole in njihova hiša je gotovo z vsemi blagoslovi blagoslovljena, da bi se je Črnin že od daleč ognil. Pa naj bi šla Tona in Polona v mesto in tam vse povedala. Menihi bi ju poslušali in bi spoznali, da s Toncem ni vse v redu. Iz črnih bukev bi brali in Tonca bi postal spet to, kar je bil, preden se je na tiho nedeljo oglasil pri Poloni oni popotnik, ki je s svojo besedo hotel tudi njo spreobrniti, a se ni dala... Bob bi postal spet Tonca, čisto navaden bob... A kaj bi bilo z njenimi kapljicami v obeh stekleničkah?... Ne, Tona in Polona ne smeta v mesto. Samo v Srednjo vas

naj prideta! Če bi sama nič ne opravila, potem bi prišla spet še ona s Črninom, ki bi že vedel, kaj je treba napraviti...

Ogenj se je bil pogasil, samo še žerjavica je tlela. Gozduljo je končno res premagal zaspanec in sama ni vedela, kdaj se je ob svojih mislih in ugibanjih zgubila v sen, iz katerega jo je zbudilo praskanje po vratih. Bil je Črnin, ki jo je prišel buditi. Gozdulja je poznala svojega psa in se ni obotavljala. Vstala je izza ognjišča, previdno odmaknila zapah in odprla vrata, pred katerimi jo je čakala njena črna hudoba.

»Aha, dan si zavohal, Črninček, pa ne bi rad, da bi me zbudilo jutranje lajanje bronastih psov, ki jih ne moreš slišati. O, nič se ne boj, saj sodim, da je tako zgodaj, da naju ne bodo motili na poti. Preden se oglasijo, bova že na varnem v svoji koči, kjer ni sledu božjega in se počutiš najbolje, hihih!... Vidiš, če bi me Tonca ne prekanil, bi tudi meni ne bilo treba hoditi po hišah, kjer diši po blagoslovljeni vodi. O, zakaj se nisva drugače zmenila, ko si se priklatil k meni! Več stekleničic bi moral prinesiti, več! Zdaj jih ne moreš, ker moraš ostati pes, dokler mi je usojeno živeti... Preden pojdeva iz koč v gozdu za vedno, boš pa le moral še nekaj pomagati! Vidiš, tu imajo tistega Tonca, ki je nama ušel in si ga včeraj ovohal na cesti. Spet je naju preslepil. Ni se vrnil v Srednjo vas, v mesto je šel. Gotovo ti je s kapljicami zabrisal sled, da me nisi peljal za njim...«

Črnin je zarenčal, kakor bi hotel potrditi, da res ni bilo proti mestu nobene sledi Tončevih stopinj in da ga tudi po zraku na južno stran ni vohal. Ob renčanju, ki ga je Gozdulja razumela, so se splašile na letah pod streho kokoši in začele v zboru prestrašeno kokodakati, da bi oznanile gospodinji nevarnost, ki jim preti.

Gozdulja je samo pogledala Črnina in pri priči je utihnil.

Tudi kokoši so se pomirile, ko sta se oddaljila od hiše in izginila v gošči.

»Da, kaj sem hotela reči?« je povzela Gozdulja, ko sta bila izven nevarnosti in prišla na stezo, ki je vodila skozi gozd mimo votline, v kateri je bil našel Tonca na svojem begu Bernardkovega očeta kot poglavarja roparjev in ga ozdravil. »Da, Tonca mi moraš spraviti spet v roke, če je v tebi še kaj peklenškega!...«

Črnin je zalajal, da je odmevalo od sten in robov, kakor da sta gozd in gora polna samih peklenščkov... (Dalje.)

Vladislav Fodor

O bogatinu in popotniku

Prevedel Iv. Vouk.

V tistih časih so bogatini vsako poletje zahajali na festival¹ v Salzburg in na trgu pred stolno cerkvijo gledali presunljivo igrano »Bogatinova smrt«.

*

Nekdo izmed tistih bogatih gospodov je po končanem festivalu sedel v svoj avtomobil ter krenil proti domu. Sam je vodil vozilo.

Poleg njega je sedela njegova žena, za njim pa med nagomilanimi kovčegi njegov vozač. Odpotovali so nekega sončnega jutra ob slavnostnem

¹ Festival je čas slavnostnih iger, ki jih prireja mesto ob poletju na prostem pred stolnico v čast slavnemu skladatelju Mozartu, ki je bil rojen v Salzburgu. (Op. prev.)